

др Срђан Ђорђевић,
ванредни професор Правног факултета
Универзитета у Крагујевцу

СЛОВО У СЛАВУ ДИМИТРИЈА ДАВИДОВИЋА

Писање уставним језиком није једноставан посао. Посматрано са ове временске дистанце, чини се да је некада било потребно више умећа за сачињавање уставног текста, него што је то данас случај, када је компаративно искуство увек надхват руке. Уз пар механичких покрета, којима се активирају компјутерски капацитети и интернет технологија, читав уставни свет је испред нас. Омогућено је лако активирање материјала за истраживачки процес и помоћ у решавању евентуалних недоумица. Замислите само чега би се све досетили српски уставописци из XIX века да су имали у својим канцеларијама компјутерску технику. Оскудни у помагалима те врсте, за српске уставописце се може рећи да су били умно богати, а национално посвећени. Устав је нарочито био израз родољубља у временима када се тек стварала модерна српска држава, па се у делима српских уставописаца препознаје и доза узвишеног осећаја патриотског делања.

Богатство једног народа може бити мерено богатством историје у чијем је стварању учествовао, па, ако бисмо српски народ мерили тим мерилом, онда бисмо га вероватно смештали у друштво најбогатијих народа на свету. Међутим, како је историја пружени материјал за суочавање са садашњошћу и за пројекцију будућности, добро би било да ово упозорење увек имамо на уму.

Иако су протекла скоро два века, опет се некако суочавам са потребом исказивања пар словесних речи о писцу Сртењског устава са којим се животна судбина опако поиграла. И изгледа да то није неуобичајени начин да Србија окасни са одуживањем према творцима и промотерима великих националних идеја.

Димитрије Давидовић, рођењем Земунац, Србин пречанин, од оних "тамо", од оних што нису одавде. Тако је Србија некада, а нисам сигуран да тако није и

данас, подозриво гледала на учене људе који су стасавали у културолошки развијенијој и напреднијој држави, као што је то својевремено била Аустроугарска царевина. Димитрије Давидовић је дошао из културног средишта Срба са жељом да оплемени и помогне свом народу у почецима његове модерне државности.

Прво је постао кнежев лични секретар, као високоуман човек свог времена са изузетним образовањем. 1825. године постаје званично први секретар Кнежев, 1834. министар спољних послова, а 1835. први човек министарства унутрашњих послова. У српску државност је дубоко утиснут печат Давидовићевог доприноса садржини Хатишерифа од 1830. и 1833. године. Треба нарочито истаћи и значај доприноса Димитрија Давидовића оснивању "Новина србских", што је било прво званично државно гласило за објављивање правних аката које је Србија почела доносити користећи се аутономним правима која су јој припадала по основу Хатишерифа од 1830. године. Први број "Новина србских" је изашао у Крагујевцу 1834. године, те је управо он и био први уредник овог државног гласила.

Сав активан и предан обављању најзначајнијих државних послова, од књаза Милоша Обреновића је добио задатак да сачини текст првог устава. Зашто се апсолутиста и неписмен сељак у лику владара одлучио на овај значајан корак у правцу доношења првог српског устава? Сигурно не зато што је био присталица идеје о делотворном ограничењу сопствене власти, већ зато што је био приморан због околности које су постојале у том тренутку. Јер, тешко је апсолутисти да се тек тако преобрази у демократу. Ушавши у сукоб са најважнијим старешинама које није могао "гледати очима", јер су се они уздигли управо захваљујући њему, Милошу се све више сужавао маневарски простор. Његови покушаји да избегне поштовање одредаба Хатишерифа од 1830. године о нужности постојања Савета (који би ограничавао његову власт) довели су до експлозије незадовољства, па тако у јануару 1835. године најважније старешине са неколико хиљада људи долазе право у престони Крагујевац, тражећи од књаза Устав. Била је то тзв. Милетина буна, па је Милош брже боље за месец дана издао устав познат као Сретењски устав.

Димитрије Давидовић је текст овог Устава написао за само двадесетак дана, што није била последица његове исхитрене брзоплетости, већ великог знања које је поседовао. Посебно је био искрено заљубљен и оријентисан ка француском конституционализму, па је први српски Устав засновао на богатим идејама

развијене француске уставности, међу којима се посебно издваја идеја о људским правима и слободама, о једнакости међу људима и потреби да државна власт апсолутних владара мора бити ограничена. И тиме је Димитрије Давидовић запечатио своју професионалну каријеру, али и животну судбину!

Сретењски устав је, мерено друштвеним околностима у којима је донет, представљао пример узвишене уставности. Али, напајан на врелу духа француског конституционализма, убрзо је засметао свима: и Милошу и великим силама оног доба. Свака из својих разлога, оштро су реговале и Аустрија, и Русија, и Турска. Прве две из страха од евентуалне заразе вирусом демократске уставности и страха од "француског расада у српској шуми". Турској је добродошла осуда Сретењског устава, јер је он представљао акт уставне аутономије Србије, чиме је она приказала Балкану и Европи своју способност да самостално води сопствени државни живот. Милошу је, пак, Сретењски устав био пуко средство да умири усталасале народне старешине, па му је лако било оправдати нужност његовог суспендовања, што се и десило већ наредног месеца 1835. године.

И, наравно, ко ће бити главни кривац за бродолом почетног узлета српске уставности? Управо Димитрије Давидовић, који врло брзо остаје без државне службе. Већ марта месеца исте године он је одлуком кнеза Милоша смењен са места уредника "Новина Србских", па се повлачи у смедеревски егзил, живећи више него скромно. Шест месеци пре него што ће умрети, очајнички се обраћа кнезу Милошу молећи га за помоћ, за плату и објашњавајући како је приморан да проси да би прехранио себе и своју породицу. Одговор Милошев је стигао брзо - након осам дана, уз цинизам достојан најгоре сорте владара, а у одговору је било записано да се плата не може давати некоме ко није у служби.

Димитрије Давидовић умире 1838. године. О његовој смрти "Новине Србске" нису ни слова записале, иако их је он основао и био им први уредник.

И тако је то у Србији. Као по каквом неписаном правилу, неподобних се сви одричу. Српска се ондашња елита грдно обрукала о човека који је свој ум и живот подарио свом народу. А уваженом Димитрију Давидовићу је, по његовој жељи, на скромној надгробној плочи записано "Сав Србин".